

א-מ וישניהם אסורים להעמיד בחצר ריחים ותנור, ולגדל תרנגולים. שאף על פי ששותפין אינם מקפידים זה על זה אם אחד מעמיד דבר בחלקו של חברו, מכל מקום, אם מקפידים, רשאים לאסור זה על זה.

וכן אם היה אחד מהם מודר הנאה מחברו, לא יכנס לחצר.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: יכול הוא לומר

נכנס לחלקו של חברו, והרי הוא אסר עליו את נכסיו.

והגמרא להלן [מו ב] מעמידה את משנתנו דווקא בחצר שאין בה דין חלוקה, דהיינו, ששיעורה קטן כל כך, שאין אחד השותפין יכול לכוף את חברו לחלוק את החצר [והיינו, שאין בה ד' אמות על ד' אמות]⁽²⁾. אבל אם יש בה דין חלוקה, לדברי הכל שניהם אסורין ליכנס לחצר [ולהלן יבואר טעם הדבר].

של חצר. ובכאן גוונא אמרינן שיש ברירה, לפי שאין המיעוט שאינו מבורר מעיקרא, מעכב את הרוב שהיה ברור מתחילה! וכתב רבי עקיבא איגר [בתשובה סו] שהמחלוקת ביניהם יש לה נפקא מינה לגבי מזוזה, אם היתה לישראל שותפות עם נכרי בבית [ובית משותף לישראל ולנכרי פטור ממזוזה], באופן שכל אחד מהשותפים משתמש שימוש בלעדי בפרק זמן מוגדר. כי לפי הרמב"ן בפרק הזמן של ישראל הרי הוא כבעלים גמור, ואין הוא נקרא כאילו הוא משתמש בחצי שלו ובחצי של הנכרי, ואם כן הוא יהיה חייב במזוזה, כי לא אמרו ששותפות נכרי פטרת ממזוזה אלא אם שניהם משתמשים בבית באותו הזמן. אבל לפי הר"ן והיה הבית פטור ממזוזה, כי גם בשעה שהישראל עושה את שימושו הבלעדי, הוא משתמש בחציו של הנכרי המשועבד לו לכך.

2. הקשה הר"ן, אם כן, שאין שותף יכול לכוף את חברו לחלוק, ואינו יכול לעכב עליו מליכנס לחצר, היאך הדירו הנאה, הרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חברו! ואפילו אם הדיר כל אחד את עצמו מחלקו של חברו, עדיין למה אסורים, הרי כשכל אחד נכנס לחצר, נהנה

וכיון שאין אנו יודעים משעת השותפות באיזה יום ובאיזו שעה ישתמש בו כל אחד מהם, לכן אנו צריכין לברירה, לומר, שעכשיו שאחד מהם משתמש בה, הוברר הדבר למפרע, שמשעה ראשונה יש לו זכות להשתמש בכולה לשעה זו.

ומכל מקום פוסקים בשמעתין כראב"י, אף שבעלמא סבירא לן שבדאורייתא אין ברירה, משום שהברירה דהכא — עדיפה מברירה דעלמא. והיינו, שמה שאנו אומרים בעלמא שאין ברירה, היינו לפי שאין ראוי שיחול דבר על הספק. ולכן, האומר לסופר: כתוב גט לאשתי, ולאיזה מהן ארצה — אגרש, פסול לגרש בו. משום שמשעה ראשונה יש ספק בעיקר הגט, לשם מי חל. וכן בשאר מקומות שאמרינן אין ברירה.

מה שאין כן כאן, שעיקרו של הדבר מתברר כבר משעה ראשונה, ורק מיעוטו לאחר מכן. שהרי אף משעה ראשונה, אנו יודעים שיש לכל אחד מהשותפים חלק משלו בחצר, וזכות שימוש גם בחלקו של חברו, ועתיד כל אחד מהשותפין לזכות בשימוש בכל גוף החצר בשעה המגיעה לו, ושהוא יזכה בו כל שעה שירצה. אלא שלאחר מכן, בשעה שמשתמשים בה, מתברר המיעוט, דהיינו, הזמן שבו רצה לזכות בגופה

לו לשותפו: לתוך שלי אני נכנס, ואיני נכנס לתוך שלך.

וחלק זה של המשנה אינו חידוש, בין לרבנן ובין לרבי אליעזר בן יעקב, שהרי מאי נפקא מינה אם הדירו שניהם הנאה זה מזה, או שאסר רק אחד על חברו?! אלא שנקט התנא דין זה משום הסיפא דלהלן:

ובכהאי גוונא כופין את הנודר למכור את חלקו. שכיון שאחד אסור והשני מותר, חוששין שהמודר יתקנא בחבירו, ויבוא אף הוא להשתמש בחצר. ולכן, כדי שלא יכשל, כופין את המדיר למכור את חלקו, ואז יהיה המודר מותר בכל החצר.

היה אחד מן השוק מודר באחד מהם [מאחד מהשותפין] הנאה, לא יכנס אותו אדם לחצר. שהרי אם יכול לעכב על חברו, כל שכן שיכול לעכב על אחד מהשוק!

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף במקרה כזה, יכול אותו אדם לומר לו למדיר: לתוך חלקו של חבריך אני נכנס, ואיני נכנס לתוך שלך⁽³⁾.

המודר הנאה מחבירו, ויש לו למדיר מרחץ ובית הבד מושכרין בעיר [שהמרחץ ובית הבד מושכרין לאדם אחר], אם יש לו למדיר בהן תפיסת יד — אסור המודר להשתמש בהם.

אבל אם אין לו בהן תפיסת יד — מותר⁽⁴⁾. ובגמרא יתבאר מהי תפיסת יד.

האומר לחבירו: "קונם לביתך שאני נכנס" [כלומר, ביתך יהא אסור עלי בקונם אם אקחנו].

וכן האומר לחבירו: "קונם שדך שאני לוקח" [כלומר, שדך יהא אסור עלי בקונם אם אקחנו].

אם מת בעל הבית או השדה, או שמכרו⁽⁵⁾ לאדם אחר — מותר בהם המודר.

והטעם, משום שהרי אמר לשון "ביתך" ו"שדך", דהיינו דווקא כשהם שלו, אבל אם מכרן או הורישם, הרי כבר אינם שלו, ולכך מותר בהם.

משל עצמו, ולא משל חברו, כיון שאין השני יכול לעכב עליו! ועיי"ש שהאריך.

3. וכתב הרשב"א, דהיינו דווקא אם נכנס לצורך השותף, בין שהוא צריך לשותף, ובין שהשותף צריך לו, לפי שהחצר קנויה להם ולכל מי שצריך להם. אבל ודאי שאסור לו ליכנס לחצר לצורך עצמו שדווקא לצרכיהם הקנו את החצר זה לזה, אבל לא הקנו לכל העולם! אבל הרא"ה כתב, דבכל ענין שרי. וכתב הר"ן דלא נראו דבריו.

4. וכתב הרשב"א, דהיינו דווקא היכא שכשהדירו היו כבר המרחץ ובית הבד מושכרין לאחר. אבל אם השכרין לאחר מכן — אסורים. דאף על גב דאמרינן בסיפא של המשנה שהאוסר על עצמו דבר של חברו, אם מת אותו אדם או שמכר את הדבר לחבירו — מותר בו, היינו דווקא במכר, אבל בשכירות — אסור.

5. והוא הדין אם נתנו לאחר, אלא שקא משמע לן תנא דמתניתין, שדווקא אם מכרו לאחר — מותר, אבל אם מכר למודר עצמו — אסור. ר"ן

ברירה — הרי הוא נכנס לחלקו של חברו?!?

תא שמע מדברי משנתנו, ששינוי בה: היה אחד מהן מודר הנאה מחברו, ו"מודר", היינו שהדירו חברו, ובכל זאת פליגי רבנן:

ודחינן: תני במשנתנו: היה אחד מהן נדור מחברו הנאה. שהדיר עצמו מחברו [דהיינו, שמשמעות "מודר" במשנתנו היא שהדיר עצמו מחברו, כי "מודר" משמע בין שהדיר את עצמו, ובין שהדירו חברו. ר"ן].

ואמרינן: הכי נמי מסתברא, שמדובר שהדיר עצמו מחברו, ולא שחברו הדירו.

דקתני בסיפא של משנתנו: וכופין את הנודר למכור את חלקו.

אי אמרת בשלמא דנדר הוא הנאה מחברו, היינו דקתני שכופין אותו למכור את חלקו, שהרי הוא גרם לעצמו, בזה שהדיר עצמו מחברו.

אלא אי אמרת דאדריה חברו מחלקו, אמאי כופין אותו? הא מינס אנם [הרי אנוס הוא, שחברו הדירו]! (7)

על כרחך, מדובר שנדר אחד הנאה מחברו.

אמר רבה אמר זעירי:

אבל אם אמר: "קונם בית זה שאני נכנס", או שאמר: "קונם שדה זו שאני לוקח", אף אם מת או שמכרו לאחר — אסור. שכיון שאמר "בית זה", הרי אסר על עצמו את הבית גופו, בלי קשר לבעליו, ולכן אסור עליו אף כשהבית יהיה של אחר (6).

גמרא:

איבעיא להו: במשנתנו — בנדרו הנאה זה מזה פליגי [כלשון המשנה: "השותפין שנדרו הנאה זה מזה"].

אבל אם הדירו זה את זה — מאי?

מי אמרינן שבאמת כולם סוברים שיש ברירה, ומדינא אף לרבנן היו צריכים השותפין להיות מותרים ליכנס לחצר. אלא שהם סוברים שכיון שהדירו עצמם — קונסין אותם שלא יכנסו לחצר.

ואם כן, אפשר לומר שדווקא בנדרו הוא דפליגי. אבל בהדירו זה את זה — מודו ליה רבנן לרבי אליעזר בן יעקב שזה נכנס לתוך שלו, וזה נכנס לתוך שלו, דהרי כי [כמו] אנרפין דמו, ולא שייך לקנוס אותם!

או דילמא, באמת בזה גופא נחלקו רבנן ורבי אליעזר, אם יש ברירה — או לא, וכפי שנתבאר במשנה, ואם כן, אפילו בהדירו זה את זה פליגי רבנן, שהרי אם סבירא לן שאין

7. וליכא למימר שמה ששינוי שכופין, היינו את המדיר, דלא מסתבר שכך הוא הדין, שכופין אדם למכור את שלו, מפני שאסר על חברו. אבל את הנודר עצמו — ראוי לכוף, שאיזו הנאה יש לו במה שאסר על עצמו? ויש לחשוש שמא יכשל. ר"ן.

6. וכתב הר"ן, דיש גם חומרא היכא שאמר "ביתך", שאם נפל הבית, ובנאו מחדש, אזי אם אמר "קונם ביתך", אסור עליו אף הבית החדש, שהרי ביתו של המודר הוא! אבל אם אמר "בית זה", כיון שחרב אותו בית, הרי הוא מותר בבית החדש. והביא דהכי איתא בירושלמי [פ"ה ה"ג].

ב-10 מחלוקת רבי אליעזר בן יעקב וחכמים, היא דווקא בחצר שיש בה כדי חלוקה.

שחכמים אוסרים, משום שהם סוברים שאין ברירה, ואין אומרים שכאשר כל אחד משתמש בחצר הוברר שזהו חלקו. שהיות ויש בה כדי חלוקה, הרי יתכן שבשעה שיחלקו, לא יבוא לידו חלק זה.

ורבי אליעזר בן יעקב סובר שאף בכהאי גוונא אומרים יש ברירה, לפי שמתחילה כשקנו את החצר, קנאוה על דעת כן, שכל עוד שלא יחלקו אותה, תהיה כל החצר קנויה לתשימש כל אחד מהם.

אבל אם אין בה כדי חלוקה — לדברי הכל מותר להשתמש בחצר. שבכהאי גוונא, שהדבר ידוע כבר משעת הקניה שלעולם תעמוד החצר בשותפות, ושיש לכל אחד מהם רשות להשתמש בחצר כל שעה שירצה, בזה לכולי עלמא יש ברירה [לפי ש"רוב" קניה זו כבר הוברר מתחילתה שלכל אחד ואחד יש זכות שימוש בשעתו, ומה שלא הוברר הוא רק אימתי ישתמש כל אחד בחצר. ר"ן].

אמר ליה רב יוסף: הרי בית הכנסת, דכחצר מי שאין בו כדי חלוקה דמי, שהרי אין מחלקין את בית הכנסת לעולם, ובכל זאת תנן: שניהן אפורין בדבר של אותה העיר [והמשנה מבארת ש"דבר של אותה העיר" היינו בית הכנסת]! ולדבריך, שבחצר שאין

בה כדי חלוקה — לכולי עלמא מותר, משנה זו, שאוסרת בכהאי גוונא — כשיטת מי היא?!

אלא, אמר רב יוסף אמר זעירי: מחלוקת חכמים ורבי אליעזר בן יעקב — בחצר שאין בה כדי חלוקה.

שחכמים סוברים, שאפילו בכהאי גוונא אין ברירה.

ורבי אליעזר בן יעקב סובר, כיון שאין אחד השותפין יכול לעכב את חבריו מלהשתמש בחצר לעולם, וגם אינו יכול לכופו לחלוק את החצר, על כרחך מתחילה על דעת כן קנאוה, שתהא גופה קנויה לגמרי לכל אחד לצורך תשימשו בשעה שמשתמש, ואנו אומרים, שבאותה שעה, הוברר הדבר למפרע, שמתחילה היתה קנויה לו לשעה זו [וסובר רבי אליעזר בן יעקב, שאף שבעלמא אין ברירה, בכהאי גוונא, שעיקר הקניה נתבררה משעה ראשונה, אמרינן יש ברירה. ר"ן].

אבל בחצר שיש בה כדי חלוקה — דברי הכל אפור. שהיות והחצר עומדת לחלוקה, אי אפשר לומר שמתחילה קנאוה כולה שניהם, כל אחד לתשימשו, שהרי יתכן שאחד יכוף את חבריו לחלוק(8).

אמר רב הונא: הלכה כרבי אליעזר בן יעקב, שמותר המודר ליכנס לחצר.

את חבריו, איתא בירושלמי שכופין אותו למכור חלקו. ובתרי זימני הוי רגיל. 8. וכתב הרשב"א, דלא מיבעיא קודם חלוקה

אמנם הרמב"ם כתב באמת שכופין את המדיר, והשיגו הראב"ד. ומכל מקום, אם אחד מהשותפין רגיל להדיר